

ӘОЖ 372.881.111.1

CLIL ТЕХНОЛОГИЯСЫН АҒЫЛШЫН ТІЛІН МЕҢГЕРТУДЕГІ ТИІМДІЛІГІ

Тұрғалиева Айжан Абайқызы

Батыс Қазақстан инновациялық технологиялық университеті

Ғылыми жетекші: Хажғалиева Г. Х. - педагогика ғылымдарың кандидаты,
PhD

Бұл мақалада CLIL (Content and Language Integrated Learning) технологиясының ағылшын тілін меңгертудегі тиімділігі қарастырылады. CLIL әдісі пәндік мазмұн мен тілдік білімді кіріктіре отырып, оқушылардың тілдік құзыреттілігін дамытуға бағытталған инновациялық тәсіл ретінде сипатталады. Мақалада әдістеменің ерекшеліктері, принциптері, педагогикалық технологиялармен байланысы, авторлық тәсілдер және практикалық қолданылуы талданады. Сонымен қатар, CLIL технологиясын қолданудың артықшылықтары мен білім беру жүйесіндегі маңыздылығы анықталады.

Кілт сөздер: CLIL, кіріктірілген оқыту, ағылшын тілі, пәндік мазмұн, тілдік дағды, коммуникативтік құзыреттілік, инновациялық технология

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде шет тілін оқыту жаңа талаптар мен бағыттарға сәйкес жүзеге асырылуда. Соның ішінде ағылшын тілін меңгертуде оқушылардың тек тілдік білімін ғана емес, сонымен қатар пәндік мазмұнды түсіну қабілетін дамыту маңызды болып отыр. Осы тұрғыда CLIL технологиясы ерекше мәнге ие.

CLIL – пән мен тілді кіріктіре оқыту әдісі. Бұл тәсілде оқушылар ағылшын тілін жеке пән ретінде ғана емес, басқа пәндерді меңгеру құралы ретінде қолданады. Нәтижесінде тіл үйрену табиғи әрі тиімді жүзеге асады.

Әдістеменің ерекшелігі

CLIL (Content and Language Integrated Learning) технологиясының басты ерекшелігі – тіл мен пәндік мазмұнды біртұтас жүйеде кіріктіре оқытуында. Дәстүрлі оқытуда тіл жеке пән ретінде қарастырылса, CLIL әдісінде тіл білім алудың құралы ретінде қолданылады. Яғни, оқушы бір мезгілде әрі жаңа пәндік білімді меңгереді, әрі шет тілінде қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытады.

Бұл әдістеменің маңызды ерекшеліктерінің бірі – табиғи тілдік орта қалыптастыруы. Оқушылар ағылшын тілін жасанды жаттығулар арқылы емес, нақты оқу жағдайында, пәндік мазмұнды меңгеру барысында қолданады. Нәтижесінде тіл үйрену үдерісі табиғи әрі тиімді жүзеге асады[1].

CLIL технологиясы оқытудың құзыреттілікке бағытталған моделіне негізделеді. Ол тек тілдік білім берумен шектелмей, оқушылардың:

- сыни ойлау қабілетін;
- талдау және салыстыру дағдыларын;
- проблемаларды шешу қабілетін;
- зерттеушілік дағдыларын дамытуға бағытталған.

Сондай-ақ, CLIL әдісінде оқушылардың когнитивтік белсенділігі жоғары деңгейде ұйымдастырылады. Сабақ барысында олар тек ақпаратты қабылдап қана қоймай, оны талдайды, қорытынды жасайды және өз ойын ағылшын тілінде жеткізуге тырысады. Бұл өз кезегінде тілдік және танымдық дағдылардың қатар дамуына ықпал етеді.

Әдістеменің тағы бір ерекшелігі – көрнекілік пен контекстке негізделуі. CLIL сабақтарында суреттер, диаграммалар, бейнематериалдар, тәжірибелік жұмыстар кеңінен қолданылады. Бұл оқушыларға жаңа ұғымдарды жеңіл түсінуге және оларды тілмен байланыстыруға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, CLIL технологиясы тілдік қолдауды (scaffolding) қамтамасыз етеді. Мұғалім оқушыларға жаңа сөздер, тірек сөздер, сөйлем құрылымдары арқылы көмектесіп, олардың тілдік кедергілерін азайтады. Бұл әдіс оқушылардың сенімділігін арттырып, белсенді қатысуына жағдай жасайды.

CLIL әдісінің тағы бір маңызды қыры – мәдениетаралық компоненттің болуы. Оқушылар тек тіл мен пәнді ғана емес, сонымен қатар сол тілде сөйлейтін елдердің мәдениетімен танысады. Бұл олардың дүниетанымын кеңейтіп, мәдениетаралық қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырады.

Қазіргі білім беру талаптарына сәйкес CLIL технологиясы интерактивті және оқушыға бағытталған оқыту моделін жүзеге асырады. Сабақ барысында оқушылар топтық жұмысқа қатысып, бір-бірімен пікір алмасып, өз ойын еркін жеткізуге үйренеді. Бұл олардың коммуникативтік құзыреттілігін арттырады.

Әдістеменің реттілігі мен принциптері

CLIL технологиясын тиімді жүзеге асыру белгілі бір жүйелілікке негізделеді. Бұл әдіс оқыту процесін кездейсоқ емес, нақты құрылымға сүйене отырып ұйымдастыруды талап етеді. Сабақ барысында пәндік мазмұн мен тілдік мақсат өзара тығыз байланыста қарастырылып, бірін-бірі толықтырып отырады[2]. Осы арқылы оқушы бір мезгілде жаңа білімді меңгеріп қана қоймай, сол білімді шет тілінде қолдану мүмкіндігіне ие болады.

Оқыту үдерісі әдетте оқушыларды тақырыпқа бейімдеуден басталады. Бұл кезеңде мұғалім алдағы сабақтың мазмұнын түсінуге қажетті негізгі тілдік бірліктерді алдын ала ұсынады. Мұндай тәсіл оқушылардың тілдік кедергілерін азайтып, жаңа ақпаратты қабылдауын жеңілдетеді. Кейінгі кезеңде негізгі мазмұн ұсынылып, оқушылар оны түрлі көрнекі құралдар, мәтіндер немесе тәжірибелік әрекеттер арқылы меңгереді. Бұл жерде тіл үйрену мақсат емес, білім алудың құралы ретінде қолданылады.

Сабақтың келесі кезеңінде оқушылар алған ақпаратты талдап, оны түрлі тапсырмалар арқылы қолдануға көшеді. Бұл үдеріс олардың ойлау қабілетін

дамытып, білімді терең түсінуіне ықпал етеді. Бұдан кейін оқушылар өз ойларын ағылшын тілінде жеткізуге тырысып, тілдік дағдыларын нақты әрекет барысында жетілдіреді. Сабак соңында рефлексия жүргізіліп, оқушылар өз жетістіктерін бағалап, меңгерген білімін қорытындылайды.

CLIL әдістемесінің тиімділігі оның негізгі принциптеріне байланысты. Бұл әдісте тіл мен мазмұн бір-бірінен бөлінбей, тұтас жүйе ретінде қарастырылады. Оқушы тіл арқылы білім алып, сол білімді қайтадан тіл арқылы жеткізеді. Сонымен қатар оқыту барысында оқушыларға тілдік қолдау көрсету маңызды орын алады. Мұғалім түрлі тірек сөздер, үлгілер мен көрнекіліктер арқылы оқушылардың өз ойын еркін жеткізуіне жағдай жасайды.

CLIL әдісінде оқушылардың белсенділігі ерекше мәнге ие. Олар тек тындаушы емес, оқу үдерісінің белсенді қатысушысы ретінде әрекет етеді. Топтық жұмыстар мен бірлескен тапсырмалар арқылы оқушылар өзара қарым-қатынасқа түсіп, тілдік дағдыларын табиғи жағдайда дамытады. Сонымен бірге тапсырмалар біртіндеп күрделендіріліп, оқушылардың ойлау деңгейін арттыруға бағытталады.

Әдістеменің тағы бір маңызды қыры – оның контекстілік сипаты. Тіл нақты өмірлік жағдайлармен байланыста меңгеріледі, бұл оқушылардың алған білімін практикада қолдануына мүмкіндік береді. Сонымен қатар мәдениетаралық компонент те маңызды рөл атқарады, өйткені оқушылар тіл арқылы басқа елдердің мәдениетімен танысып, дүниетанымын кеңейтеді[3].

Жалпы алғанда, CLIL әдістемесінің реттілігі мен принциптері оқыту үдерісін жүйелі, тиімді және оқушыға бағытталған түрде ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл әдіс арқылы білім беру тек ақпарат берумен шектелмей, оны қолдануға, талдауға және өмірмен байланыстыруға бағытталады.

Авторлық тәсілдер

CLIL технологиясын тиімді жүзеге асыру үшін дәстүрлі әдістермен қатар оқушылардың қызығушылығын арттыратын, тілдік және пәндік мазмұнды табиғи түрде кіріктіретін жаңа авторлық тәсілдерді қолдану маңызды. Төменде ұсынылып отырған әдістер оқушылардың белсенділігін арттырып, ағылшын тілін меңгеруді жеңілдетуге бағытталған.

1. “Concept Emotion Link” әдісі

Бұл әдісте жаңа тақырыптағы ұғымдар эмоциялармен байланыстырылады. Оқушылар әрбір терминді тек аударып қана қоймай, оны белгілі бір көңіл күймен немесе жағдаймен сәйкестендіреді. Мысалы, “rain” сөзі тек “жаңбыр” ретінде емес, “cold”, “sad”, “wet” сияқты эмоциялық сипаттамалармен бірге меңгеріледі.

Бұл тәсіл оқушылардың сөздерді тереңірек түсінуіне, оларды есте сақтауына және сөйлеуде еркін қолдануына мүмкіндік береді. Сонымен қатар эмоция арқылы қабылданған ақпарат ұзақ уақыт сақталатыны ғылыми тұрғыда дәлелденген.

2. “Micro CLIL Story Builder” әдісі

Бұл әдісте оқушылар жаңа тақырып бойынша қысқа (2–3 сөйлемнен тұратын) әңгімелер құрастырады. Әңгіме міндетті түрде пәндік мазмұн мен жаңа сөздерді қамтуы тиіс.

Мысалы, “Plants” тақырыбында: “The plant has a root. It needs water. It grows fast.”

Бұл тәсіл оқушылардың сөйлеу дағдысын дамытып қана қоймай, пәндік білімді тіл арқылы бекітуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар оқушылар өз ойларын қысқа әрі нақты жеткізуге үйренеді.

3. “Visual Thinking Grid CLIL” әдісі

Бұл әдісте ақпарат кесте немесе схема түрінде ұсынылады. Оқушылар суреттер, белгілер және қысқа сөздер арқылы тақырыпты түсініп, кейін оны ауызша сипаттайды.

Мысалы:

Sun → Heat → Plant grows

Оқушы:

“The sun gives heat. The plant grows.”

Бұл тәсіл визуалды ойлауды дамытып, күрделі ақпаратты жеңіл қабылдауға көмектеседі. Әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін өте тиімді.

4. “Silent Language Activation” әдісі

Бұл әдіс сөйлемей-ақ тілдік ойлауды дамытуға бағытталған. Оқушылар алдымен тапсырманы іштей ойланып орындайды (мысалы, сурет бойынша сөйлем құрастырады), кейін ғана дауыстап айтады.

Бұл тәсіл оқушылардың ішкі сөйлеу механизмін дамытып, сөйлем құрастыруға уақыт береді. Нәтижесінде олар қателесуден қорықпай, сенімді түрде сөйлей бастайды.

5. “CLIL Mission Task” әдісі

Бұл әдісте әр оқушыға сабақ барысында орындауға арналған “миссия” беріледі. Мысалы:

- жаңа сөзді 3 рет қолдану
- бір сұрақ қою
- бір сөйлем құрастыру

Оқушы бұл тапсырманы байқатпай орындауы тиіс. Сабақ соңында нәтижесі талданады.

Бұл тәсіл оқушыларды белсенді әрекетке итермелеп, тілдік дағдыларды табиғи түрде дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар ойын элементі мотивацияны арттырады.

Практикада қолданылуы

CLIL технологиясы оқу үдерісінде тек ағылшын тілі сабағында ғана емес, әртүрлі пәндермен кіріктіре қолдануға мүмкіндік беретін әмбебап әдіс болып табылады. Бұл тәсіл арқылы оқушылар бір мезгілде пәндік білімді меңгеріп, ағылшын тілін табиғи ортада қолдануға үйренеді. Практика көрсеткендей, CLIL әдісі пәндер арасындағы байланысты күшейтіп, оқытудың тиімділігін арттырады.

Бастауыш және орта буын сыныптарында CLIL технологиясын жаратылыстану пәнімен тиімді қолдануға болады. Мысалы, “Plants”, “Weather”, “Animals” тақырыптарын оқыту барысында оқушылар жаңа ұғымдарды ағылшын тілінде меңгереді. Мұғалім көрнекі құралдар, суреттер, қысқа мәтіндер арқылы тақырыпты түсіндіріп, кейін оқушылардан қарапайым сөйлемдер құрастыруды талап етеді. Бұл тәсіл оқушылардың ғылыми ұғымдарды түсінуімен қатар, оларды ағылшын тілінде жеткізу қабілетін дамытады.

Сонымен қатар CLIL технологиясы математика пәнімен де үйлесімді қолданылады. Мысалы, сандар, геометриялық фигуралар, қарапайым есептер ағылшын тілінде ұсынылады. Оқушылар “plus”, “minus”, “equals”, “circle”, “square” сияқты сөздерді қолдана отырып есеп шығарады. Бұл әдіс математикалық логиканы дамыту мен тілдік дағдыларды қатар қалыптастыруға мүмкіндік береді.

CLIL әдісін дүниетану немесе қоршаған орта пәнінде қолдану да тиімді. Бұл жағдайда оқушылар табиғат, қоғам, экология тақырыптарын ағылшын тілінде талқылайды. Мысалы, “My family”, “My school”, “Nature” тақырыптары арқылы оқушылар өз өміріне жақын ұғымдарды тіл арқылы сипаттайды. Бұл олардың тілдік белсенділігін арттырып, алған білімін өмірмен байланыстыруға көмектеседі.

Сонымен бірге CLIL технологиясын өнер және технология сабақтарында да қолдануға болады. Мысалы, сурет салу барысында оқушылар түстерді, пішіндерді, әрекеттерді ағылшын тілінде атайды: “draw”, “cut”, “paint”, “red”, “blue”. Бұл тәсіл тіл үйренуді шығармашылық әрекетпен байланыстырып, оқушылардың қызығушылығын арттырады[4].

CLIL әдісі дене шынықтыру сабағында да өз тиімділігін көрсетеді. Қарапайым командалар мен әрекеттер ағылшын тілінде беріледі: “run”, “jump”, “stop”, “turn”. Бұл оқушылардың тілдік түсіну қабілетін дамытып, сөздерді әрекет арқылы есте сақтауына мүмкіндік береді.

Практикада CLIL технологиясын қолдану барысында оқушылардың белсенділігі айтарлықтай артады. Олар тек тыңдаушы емес, өз ойын білдіретін, сұрақ қоятын және жауап беретін қатысушыға айналады. Сонымен қатар тілдік орта табиғи түрде қалыптасып, оқушылар ағылшын тілін қорықпай қолдана бастайды [5].

Авторлық тәсілдермен біріктіре отырып (мысалы, “CLIL Mission Task”, “Micro Story Builder”), сабақ одан әрі қызықты әрі нәтижелі бола түседі. Оқушылар тапсырмаларды ойын форматында орындап, жаңа сөздерді бірнеше рет қолдану арқылы есте сақтайды.

Ұсыныстар

CLIL технологиясын білім беру үдерісіне тиімді енгізу үшін бірқатар педагогикалық және ұйымдастырушылық ұсыныстарды ескеру қажет. Ең алдымен, бұл әдісті кезең-кезеңімен, оқушылардың тілдік деңгейіне сәйкес бейімдей отырып енгізу маңызды. Бастапқы кезеңде қарапайым сөздер мен

қысқа сөйлемдер қолданылып, кейін біртіндеп күрделендірілуі тиіс. Бұл оқушылардың тілдік кедергілерін азайтып, өзіне деген сенімділігін арттырады.

Сонымен қатар мұғалімдердің CLIL технологиясы бойынша кәсіби құзыреттілігін арттыру қажет. Арнайы курстар, семинарлар мен тәжірибе алмасу алаңдары арқылы педагогтар әдістеменің мазмұнын терең меңгеріп, оны сабақта тиімді қолдана алады. Мұғалім тек тіл үйретуші ғана емес, пәндік мазмұнды тіл арқылы жеткізуші ретінде әрекет етуі тиіс.

CLIL әдісін жүзеге асыруда көрнекі және цифрлық ресурстарды кеңінен пайдалану ұсынылады. Суреттер, бейнематериалдар, интерактивті тапсырмалар оқушылардың түсінуін жеңілдетіп, оқу процесін қызықты етеді. Әсіресе бастауыш сыныптарда визуалды қолдау маңызды рөл атқарады.

Сабақ барысында ойын элементтерін, авторлық әдіс-тәсілдерді енгізу де үлкен нәтиже береді. Бұл оқушылардың белсенділігін арттырып, тілдік материалды табиғи түрде меңгеруіне ықпал етеді. Сонымен қатар топтық және жұптық жұмыстарды ұйымдастыру арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту қажет.

Оқыту процесінде тілдік қолдау (scaffolding) жүйелі түрде қолданылуы тиіс. Мұғалім тірек сөздер, үлгі сөйлемдер, қарапайым нұсқаулықтар арқылы оқушыларға бағыт беріп отырады. Бұл олардың өз ойын ағылшын тілінде еркін жеткізуіне көмектеседі.

Сонымен бірге CLIL технологиясын түрлі пәндермен кіріктіріп қолдану ұсынылады. Пәнаралық байланыс оқушылардың білімін тереңдетіп, алған ақпаратты өмірмен байланыстыруға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқытудың практикалық маңызын арттырады.

Қорытынды

Қазіргі білім беру жүйесінде CLIL технологиясы шет тілін оқытудың тиімді әрі заманауи тәсілдерінің бірі ретінде қарастырылады. Бұл әдіс оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту мен пәндік білімді меңгеруді бір мезгілде жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Нәтижесінде оқыту үдерісі табиғи, мазмұнды және нәтижелі сипатқа ие болады.

Зерттеу барысында CLIL технологиясының оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін, сыни ойлау қабілетін және танымдық белсенділігін дамытуда маңызды рөл атқаратыны анықталды. Бұл әдіс арқылы оқушылар тек тіл үйреніп қана қоймай, оны нақты өмірлік жағдайларда қолдануға үйренеді.

Сонымен қатар CLIL технологиясы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың оқу мотивациясын күшейтеді. Оқушылар сабаққа белсенді қатысып, өз ойын еркін жеткізуге ұмтылады. Бұл олардың тұлғалық дамуына да оң әсер етеді.

Жалпы алғанда, CLIL технологиясы білім беру мазмұнын жаңартуға, оқыту сапасын арттыруға және халықаралық талаптарға сай бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыруға бағытталған тиімді әдіс болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Coyle D. Content and Language Integrated Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010. – 184 p.
2. Marsh D. CLIL/EMILE – The European Dimension: Actions, Trends and Foresight Potential. – Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2002. – 204 p.
3. Mehisto P., Marsh D., Frigols M. Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education. – Oxford: Macmillan, 2008. – 238 p.
4. Dalton-Puffer C. Discourse in Content and Language Integrated Learning (CLIL) Classrooms. – Amsterdam: John Benjamins, 2007. – 289 p.
5. Harmer J. How to Teach English. – Harlow: Pearson Education, 2007. – 288 p.
6. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014. – 410 p.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ТЕХНОЛОГИИ CLIL В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Тұрғалиева Айжан Абайқызы

Научный руководитель: Хажғалиева Г. Х.

В данной статье рассматривается эффективность технологии CLIL (Content and Language Integrated Learning) в обучении английскому языку. Метод CLIL характеризуется как инновационный подход, направленный на развитие языковой компетентности обучающихся посредством интеграции предметного содержания и языковых знаний. В статье анализируются особенности методики, её принципы, взаимосвязь с педагогическими технологиями, авторские подходы и практическое применение. Кроме того, определяются преимущества использования технологии CLIL и её значение в системе образования.

Ключевые слова: CLIL, интегрированное обучение, английский язык, предметное содержание, языковой навык, коммуникативная компетентность, инновационная технология.

THE EFFECTIVENESS OF CLIL TECHNOLOGY IN TEACHING ENGLISH

Turgaliyeva A.A.

Scientific Supervisor: Khazhgaliyeva G.Kh.

This article examines the effectiveness of CLIL (Content and Language Integrated Learning) technology in teaching English. The CLIL method is described as an innovative approach aimed at developing learners' language competence through the integration of subject content and language knowledge. The article analyzes the features of the methodology, its principles, connection with pedagogical technologies, authorial approaches, and practical application. In addition, the advantages of using CLIL technology and its significance in the educational system are identified.

Keywords: CLIL, integrated learning, English language, subject content, language skills, communicative competence, innovative technology.